

Nr 46

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckt motion om utredning angående arvsbeskattningen.

(1:a avd.)

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 140, av herr *Hamilton* har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående arvsbeskattningen med beaktande av vad i motionen anförts».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det i motionen framförda yrkandet, får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen.

Den svenska dödsbobeckattningen innefattar numera allenast en arvs-lottsbeskattning. Gällande bestämmelser återfinnes i förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt med däri vidtagna ändringar, senast genom förordning den 21 november 1958 (nr 562) i samband med att tidigare gällande bestämmelser om kvarlåtenskapsskatt upphävdes.

Arvsskatt utgår efter skattesatser, vilkas höjd är beroende såväl av arvs-lottens storlek som av avståndet i skyldskapshänseende mellan den avlidne och arvingen (testamentstagaren). I fråga om bestämmandet av skattepliktig lott gäller vissa skattefria gränsbelopp i de olika skatteklasserna. Sålunda gäller för barn och deras avkomlingar ett gränsbelopp av 6 000 kronor. För underåriga barn föreskrives ett särskilt skattefritt bottenavdrag motsvarande 2 000 kronor för varje år, varmed barnets ålder understiger 21 år. Skattepliktsgränsen för efterlevande makes arvs- eller testaments-förvärv ligger vid 40 000 kronor, för syskon och deras avkomlingar samt för föräldrar vid 2 000 kronor och eljest vid 1 000 kronor. Beträffande kapitalförsäkringar gäller ett särskilt skattefritt grundavdrag å 25 000 kronor per förmånstagare. Arvsskatten uttages i de olika skatteklasserna efter skattesatser varierande mellan följande procenttal, nämligen 1,5 och 60 procent i klass I, 3 och 65 procent i klass II, 4 och 30 procent i klass III samt 20 och 65 procent i klass IV.

Skatten skall i regel förskotteras av dödsboet och erläggas inom sex veckor efter det beslut om skattens fastställande meddelats. Under vissa förutsättningar kan dock anstånd med skattens betalande beviljas. Sålunda kan beskattningsmyndigheterna medgiva högst tio årliga inbetalningar om be-

loppet av kontanter och lätt realiserbara tillgångar, som ingår i dödsboet, sammanlagt icke uppgår till dubbla beloppet av den skatt som dödsboet skall förskjuta. Om synnerliga skäl föreligger för viss skattskyldig, kan Kungl. Maj:t medgiva högst tjugu årliga avbetalningar å den på den skattskyldige belöpande skatten. Vidare må nämnas att möjlighet föreligger att, intill ett belopp motsvarande högst halva arvsskatten, använda andra boets tillgångar än kontanter såsom betalningsmedel, nämligen intecknat skuldebrev, börsnoterade aktier samt revers med intecknat skuldebrev eller aktier som säkerhet. Närmare bestämmelser om erläggande av arvsskatt med dylika värdehandlingar har meddelats i kungörelsen den 21 november 1958 (nr 563) med tillämpningsföreskrifter till arvs- och gåvoskatteförordningen.

De här återgivna reglerna angående skattefria gränobelopp, skatteskalorna samt arvsskattens erläggande genom avbetalning eller medelst annat än kontanter tillkom genom beslut av 1958 års B-riksdag. På bevillningsutskottets hemställan (betänkande nr B 10) anhöll riksdagen samtidigt i skrivelse till Kungl. Maj:t om en allsidig översyn av bestämmelserna rörande arvsbeskattningen.

Av innehållet i *den föreliggande motionen* må här återges följande.

Inledningsvis anföres, att arvsskatten ej tillför statskassan några mer betydande inkomster jämfört med t. ex. den statliga inkomstskatten och troligen i praktiken har rent negativ betydelse för samhället på grund av med densamma förenade skadliga verkningar. I de fall då kvarlåtenskapen består av reda pengar eller statsobligationer kan troligen skattesatserna ur statsfinansiell synpunkt vara relativt höga utan att man förväver t. ex. föräldrars naturliga sparsamhetssträvanden att överföra del av sitt livsverk till barnen. Så snart kvarlåtenskapen är placerad i direkt arbetande kapital, exempelvis fastighet, affärsverksamhet eller aktier i familjeföretag, uppstår däremot även vid låga skattesatser svåra avvägningssproblem.

De senaste decenniernas ekonomiska utveckling har medfört skärpta krav på utökat rörelsekapital för arbetslöner m. m. utan vilket det är ogörligt att uthålligt och sunt bedriva näringsverksamhet. Särskilt i jordbruk, vilka kännetecknas av stor kapitalinsats i förhållande till omslutningen, tarvas med tanke på den säsongmässiga fördelningen av inkomsterna betydande rörelsekapital. Att basera uttagandet av arvsskatt på en synbar tillgång av »likvida medel» kan i sådana fall endast medföra att man riskerar att fastigheter styckas och företag slås sönder. Ett sådant användande av ett skatteinstrument är inte ett samhällsintresse och är stötande för svenska rättsprinciper.

I den proposition genom vilken kvarlåtenskapsskatten föreslogs hänvisade dåvarande finansministern till att viss utredning gjorts med hänsyn till möjligheterna ur likviditetssynpunkt att uttaga kvarlåtenskapsskatt. Dessa beräkningar hade grundats på bouppteckningar från början av 1940-

talet. Enligt departementschefen gav utredningen vid handen att några större svårigheter med avseende å dödsbobeskattningen endast i undantagsfall skulle komma att föreligga. Vidare konstaterades att i mer än 90 % av antalet fall arvsskatten skulle understiga de likvida medlen. Vid ett arvfall kan man numera icke räkna med att alla »likvida medel» kan tagas i anspråk för gäldande av arvsskatt utan att en väsentlig del måste hållas intakt som rörelsekapital om icke företagens ekonomiska ställning skall undermineras eller dess fortbestånd hotas till förfång inte bara för ägaren utan i lika hög grad för anställda och mången gång för samhället.

En belåning av det i ett företag insatta kapitalet för gäldande av arvsskatt är den utväg som i första hand måste tillgripas. I detta läge blir verkan av den hårda årliga beskattningen dubbelt kännbar. Det är icke realistiskt att räkna med en möjlighet, att efter inkomst- resp. förmögenhetsskatt ett företags ägare i stort antal fall skall hinna amortera arvsskatteskulder innan nästa arvfall inträffar. En amortering som måste ske med beskattade inkomster är dessutom i många fall helt omöjlig. Särskilt betungande synes förhållandet bli i de fall då arvslott härrör ur inkomstkällan jordbruksfastighet där avkastningen är påvisbart låg i förhållande till fastighets-taxeringsvärdet som fastställes relativt schablonmässigt.

En av ett för högt arvsskatteuttag föranledd uppstyckning av näringslivets företag medför även för de anställda olyckliga konsekvenser. I detta hänseende synes det särskilt stötande att tillämpa skilda skattesatser för olika arvtagare när det gäller fysiska personer. Det i näringslivets företag insatta och arbetande kapitalet bör beskattas efter samma grund. För en anställd bör tryggheten i tjänsten icke vara förknippad med att en ny innehavare av företaget råkat vara son till sin företrädare, medan en annan anställd riskerar sin trygghet av skatteskäl emedan hans företagschef tagit arv efter en avlägsnare släkting eller oskyld.

Att under de senaste åren i bl. a. arvsskattehänseende den förda högskattepolitiken inte medfört så ödeläggande eller katastrofala verkningar som ovan påtalats beror på flera omständigheter. Sålunda vidtog många fastighets- och företagsägare vid tiden för kvarlåtenskapsskattens införande åtskilliga lagliga arrangemang och transaktioner i avsikt att i första generationen mildra verkningarna av såväl de årliga skatterna som dödsbobskattnerna. Man torde med fog kunna hävda att på grund härav de nuvarande bestämmelsernas allvarligaste konsekvenser ännu icke hunnit förmärkas oavsett att kvarlåtenskapsskatten numera förvandlats till en ren arvslottsskatt. Penningvärdeförsämringen är en annan faktor liksom den relativt korta tid som det nuvarande skattetrycket existerat.

En återgång till de ursprungliga tarifferna i 1941 års förordning om arvsskatt och gåvoskatt bör enligt motionärens mening snarast ske, därest icke en utredning i ämnet finner skäl föreslå övergång till ett proportionellt arvsskattesystem.

Utskottet

I den förevarande motionen hemställs om utredning och förslag angående arvsbeskattningen i syfte att åstadkomma en väsentlig lindring i skattebördan. En nedsättning av beskattningens tyngd finner motionären angelägen i anseende till sådana fall där kvarlåtenskapen utgöres av fast egendom eller rörelse. Den nuvarande höga skatteprogressionen kan enligt motionären befaras medföra ogynnsamma verkningar för landets näringsliv, särskilt när det gäller familjeföretag inom jordbruk och industri. Motionären förordar därför en snar återgång till de arvsskatteskalor som antogs genom 1941 års förordning om arvs- och gåvoskatt.

Utskottet får i anledning av vad sålunda yrkats erinra om att frågan om dödsbobsbeskattningens höjd prövades av 1958 års B-riksdag i samband med att kvarlåtenskapsskatten avskaffades. Det av Kungl. Maj:t i proposition nr B 3 framlagda förslaget till omläggning av dödsbobsbeskattningen innebar att arvsskatten skulle höjas med ett belopp i stort sett medförande återvinning av skattebortfallet till följd av kvarlåtenskapsskattens avskaffande. Det förhöjda arvsskatteuttaget hade därvid avvägs mellan olika kategorier skattskyldiga i avsikt att tillgodose efterlevande makes och barns intressen. Vid riksdagsbehandlingen framställdes motionsyrkanden om avsevärt lägre beskattningsnivå än enligt Kungl. Maj:ts förslag, däribland yrkande om att arvsskatteskalorna skulle i huvudsak bibehållas oförändrade vid 1941 års nivå. Till stöd härför anfördes främst skäl liknande dem, vilka åberopats i den nu förevarande motionen. I sitt betänkande nr B 10 sade sig bevillningsutskottet bestämt vilja taga avstånd från skattesänkningar av den omfattning, som förordats i berörda motioner, och gav därjämte uttryck för den uppfattningen att dödsbobsbeskattningen inte syntes tillhöra de områden som i första hand borde få åtnjuta skattelättnad, om möjlighet härtill skulle uppkomma. Till detta bevillningsutskottets betänkande fanns reservationer antecknade. På hemställan av bevillningsutskottet antog riksdagen skatteskalor i skatteklasserna I, II och IV i överensstämmelse med den i Kungl. Maj:ts förslag givna utformningen, medan skatteskalan avseende de till skatteklass III hänförliga allmännyttiga sammanslutningarna av riksdagen lämnades oförändrad vid 1941 års nivå.

Såvitt utskottet kunnat finna har i den föreliggande motionen inte framförts några väsentligen andra synpunkter på frågan om dödsbobsbeskattningens höjd än de riksdagen hade att beakta vid omläggningen av beskattningssystemet. Riksdagen bör därför enligt utskottets mening inte frånga sin år 1958 intagna ståndpunkt i frågan.

Av det anförda framgår, att utskottet inte anser sig kunna tillstyrka det i motionen framställda utredningsyrkandet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att motionen II: 140 av herr Hamilton om utredning angående arvsbeskattningen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 7 april 1960

På bevillningsutskottets vägnar:

JOHN ERICSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar John Ericsson, Hagberg, Einar Eriksson, Spetz, Jansson, Gustaf Elofsson, fröken Ranmark, herrar Söderquist, Bengtson och Siegbahn; samt

från andra kammaren: herrar Brandt i Aspabruk, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Allard, Kärrlander, Magnusson i Borås, Wiklund, Christenson i Malmö, Asp och Larsson i Luttra.

Reservation

av herrar *Hagberg, Spetz, Gustaf Elofsson, Söderquist, Nilsson* i Svalöv, *Kollberg, Magnusson* i Borås och *Christenson* i Malmö, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

I den — — — (= utskottet s. 4 rad 1 uppifrån—rad 5 nedifrån) — — — av beskattningssystemet.

I detta sammanhang får utskottet erinra om, att 1958 års B-riksdag på bevillningsutskottets förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt om en översyn av arvsskatteförordningen. Därvid hade utskottet betonat att en sådan översyn inte borde begränsas till vissa speciella frågor utan borde göras allsidig. Den ifrågavarande översynen av bestämmelserna har ännu ej satts i verket, men utskottet förväntar att Kungl. Maj:t snarast kommer att tillsätta den av riksdagen begärda utredningen. Det torde kunna förväntas, att spörsmål av den art, som berörts i motionen, kommer att belysas vid en dylik översyn.

Av det anförda framgår, att utskottet inte anser sig kunna tillstyrka det framställda utredningsyrkandet.